

Иновативност на изследователски проект Bulgarian-Romanian Area Identities: Neighbourhood Study (BRAINS)¹

по европейската програма за трансгранично сътрудничество
„България-Румъния 2007-2013”

Мими Корнажева

Title and author of the paper:

“Innovativeness of Research Project BRAINS (Bulgarian-Romanian Area Identities: Neighbourhood Study) in the Framework of the EU Programme for Cross-border Cooperation Romania-Bulgaria 2007-2013” by H.A.Prof. Mimi Kornazheva, PhD – a lecturer in European Integration at the Department of European Studies and a director of BRIE (Bulgarian-Romanian Interuniversity Europe Center – www.brie.uni-ruse.bg)

Summary:

The paper presents firstly the raison d'être and the research goal of the study; secondly, the concept of identity and the need for a policy on integrated identity of the Bulgarian-Romanian cross-border region and thirdly, the research methods. The conclusion refers to the innovativeness of the study:

- *defining identity as a process of on-going social construction in terms of re-negotiation of “my” and/or “our” values, truths, interests versus those of “others”;*
- *exploring identities of citizens belonging to the Bulgarian-Romanian cross-border region from the perspective of three aspects (cultural, political, socio-economic) and searching for common values, truths and interests;*
- *revealing the most salient features of the territory of the cross-border region on the grounds of public opinion and constructing its integrated identity within the concept of RO-BUL-NA (Romanian-Bulgarian Neighbourhood Area);*
- *devising a policy on integrated identity of RO-BUL-NA, including its branding.*

Key words:

Innovation; European Union; Bulgarian-Romanian Cross-Border Cooperation; Identity; Policy; Branding

Въведение

Представеният доклад разкрива концептуалната база, методологичните основи и добавената стойност (иновативността) на изследователски проект **Bulgarian-Romanian Area Identities: Neighbourhood Study (BRAINS)**². Заявката за проекта е разработена от ръководството на БРИЕ³ през 2008-2009 г. и е одобрена за финансиране на 12 юли 2011 г. по програмата на Европейския съюз за трансгранично сътрудничество „България-Румъния 2007-2013”⁴. Проектът се

¹ Официалното наименование на проекта е на английски, тъй като това е езикът на програмата.

² Работното наименование на български език е **Българи-румънски области за добросъседство (БРОД)**.

³ БРИЕ (Българи-румънски интеруниверситетски Европа център) е създаден през 2002 г. Той има две седалища – БРИЕ-Русе (България) и БРИЕ-Гюргево (Румъния). Те са част от структурата съответно на Русенски университет „Ангел Кънчев” и на Стопанска академия Букурещ. БРИЕ осъществява своята дейност в сътрудничество с Европейски университет Виадрина, Технологичен университет Кемниц и Университет Регенсбург. Основен партньор на БРИЕ е Конференцията на германските ректори.

⁴ След присъединяването на България и Румъния от 2007 г. трансграничното сътрудничество между двете държави се финансира по цел **териториално сътрудничество** на регионалната/кохезионната политика на ЕС с около 100 млн. евро за периода до 2013 г. Това е първата програма, отнасяща се до трансграничния регион след трансформацията на границата от външна във вътрешна за ЕС. Програмата е съфинансирана от Европейския съюз посредством Европейския фонд за регионално развитие. Управляващ орган на програмата е Министерството на развитието, благоустройството и жилищата – Букурещ. Българското министерство на регионалното развитие и благоустройството изпълнява ролята на партниращ орган. Създаден е съвместен технически секретариат, който се намира в гр. Калараш, Румъния в непосредствена близост до гр. Силистра в България.

осъществява за период от 18 месеца от екипи на БРИЕ-Русе и БРИЕ-Гюргево в сътрудничество с германски университети-партньори на БРИЕ. Това е вторият проект на БРИЕ, финансиран по европейска програма за трансгранично сътрудничество след успешното осъществяване на проект BRIDGE (Bulgaria-Romanian Initiative for Democracy as a Guard-Post of Europe, www.brie.uniruse.bg/bridge) през 2007-2008 година.

1. Актуалност на проблема

Идеята за проект BRAINS възникна в резултат от близо 20-годишния опит на авторката в европейско сътрудничество и над 10-годишното ѝ участие в българо-румънско трансгранично сътрудничество. Най-съществена роля обаче изигра последователния ѝ научен интерес към проблематиката на идентичността. Този интерес е породен както от интердисциплинарността на темата, така и от изключителната ѝ актуалност⁵, а именно:

▪ След края на Студената война и разпада на двуполусната международна система стана ясно, че **монополът на националната идентичност подлежи на преодоляване**. Новата глобализационна вълна, катализирана и от бума на транспортни, информационни и комуникационни технологии, чрез които всяко кътче на света стана достъпно, отрищи аспирации за многообразие от идентичности, които започнаха борба за позициониране в контекста на всеобща конкуренция. И индивиди, и общности, и организации от различен вид и калибър видяха света, освободен от политическа разделителна линия и започнаха да откриват нови пазари за лоялност⁶, в които „националното“ започва да изглежда по-скоро като бариера, отколкото залог за успех⁷. В речника на политическите науки навлизат понятия като пост-суверенни и пост-национални формирания. Националната държава във външен план стана подвластна на центростремителност в контекста на процес, ускоряващ прегрупирането и новото обединяване на държави и определян като регионализация. Във вътрешен план националната държава преживя въздействия на центробежни сили надолу и настрани – претенции за пренасяне на управленски компетенции към области, общини, провинции и други подобни в зависимост от съответното ѝ конституционно устройство, както и към структури на гражданското общество.

▪ В интегрираща се Европа все по-ясно се откроява нерешеният проблем с идентичността. Макар че вътрешноевропейските отношения на политическите елити след края на Втората световна война в контекста на институционализирана общностна супранационална рамка затвърдиха принципа за **сигурност чрез сътрудничество като новия конструктор на европейската идентичност**, макар че беше доказан успехът на тази работеща формула, налице е тенденция към все по-слаба идентификация на гражданите в Европа с европейския интеграционен проект. Избирателната активност в преките избори за Европейски парламент бележи спад, а референдумите за ратификация на договорите за Европейския съюз крият рискове: негативен вот на датчаните за договора от Маастрихт, френското и холандското “не” за конституционния договор и ирландския скептицизъм спрямо Договора от Лисабон. Тези тревожни индикации, чийто генезис теоретици на интеграцията откриват в

⁵ Вж. European commission 2009 (2010). *New Societal Challenges for the European Union New Challenges for Social Sciences and the Humanities Thinking across Boundaries Modernising European Research*, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Този документ очертава 9-те приоритета на социалните науки и хуманитаристиката на Седма рамкова програма на ЕС. Един от тях е свързан с необходимостта от изследване на съвместимостта на многообразието от идентичности в Европа.

⁶ Price, M. E. (1994) *The Market for Loyalties: Electronic Media and Global Competition for Allegiances*. In: Yale Law Journal 104 (3): 667-705

⁷ Вж. Корнажева, М. *Език и идентичност. Опит за диахронен анализ в европейски контекст*. В: Научни трудове на Русенски университет, том 48, серия 5.2. Европеистика, Русе, 2009, сс. 7-18, където тази теза е развита по-подробно.

т.нар. „демократичен дефицит“⁸ (проблемна легитимност на европейските институции, тъй като само евродепутатите се избират пряко от европейските граждани), доведоха до целенасочени усилия от страна на европейските институции⁹, включително и до промени в устройството на Европейския съюз чрез реформите, заложени в Лисабонския договор. Те са насочени към подкрепа за сложния и бавен процес по изграждане на европейска идентичност. Защото европейската идентичност е основен конституент на политическа лоялност и съответно – ключ към укрепването на политическата система на Европейския съюз. Самоидентификацията ни като европейци означава наличие на европейски демос, а оттам и функционираща евро-демо-крация¹⁰. Изграждането на европейската идентичност има изключително значение и за перцепцията на Европейския съюз на глобалната арена. Защото международните отношения се осъществяват от участници, които реагират спрямо фактори, гравитиращи около идентичността¹¹. Разпознаваемата идентичност, конструирана с оглед на ценности, норми и интереси, катализира очаквания за предвидимо политическо поведение у останалите „актьори“ на международната сцена. С Договора от Лисабон от 2009 г. Европейският съюз си постави целта да утвърди водещата си роля в света. Постигането ѝ е свързано с все по-категорично припознаване на ЕС като „цивилна сила“, като „мека сила“¹², като последователен застъпник на принципа „сигурност чрез сътрудничество“ не само във вътрешните, но и във външните дела.

■ Проблемът за идентичността заема особено място в контекста на европейските териториални единици, които не са държави. За тях също се използва широкообхватният термин „регион“, чието значение съвпада с „не-държава“. **Идентичността на европейските региони**, разбирани в горепосочения смисъл, се основава на първо място на административното деление в съответните държави членки на ЕС. Този тип региони са познати като **региони за междурегионално сътрудничество**. Друг тип идентичност е основана на споделено културно наследство, на последици от войни и преначертавани граници или на специфична физико-географска и стопанска среда. Такива региони обхващат национални периферии и преодоляват политическата полоса на националните държави. Те се определят като **региони за трансгранично сътрудничество**. По-големите региони, които също преодоляват политически граници, но обхващат части от територията на повече национални държави, като например Дунавският или Балтийският региони, са познати като **региони за транснационално сътрудничество**. За последните два

⁸ Вж.: Featherston, K. *Jean Monnet and the 'Democratic Deficit' in the European Union*. In: *Journal of Common Market Studies*, vol. 32, No. 2, June 1994, 149-170

⁹ Европейският съюз инвестира в подкрепа на европейската идентичност. За периода 2007-2013 година с 215 млн. евро е финансирана програмата Европа за гражданите, с която се насърчават дейности за активно гражданско общество в Европа. От 2006 година са заделени 2,4 млрд. евро за финансиране на комуникационна политика, целяща доближаване на ЕС до сърцата и умовете на европейските граждани. В Бялата книга за европейската комуникационна политика е констатирана липсата на диалог на Европейските институции с гражданите и е предложен така нареченият *план Д: демокрация, диалог и дебат*. Ключови участници за осъществяването му са не само институциите, но и националните правителства, местните и регионални власти, гражданското общество Съществена стъпка в усилията за привличане на лоялността на гражданите към европейския проект са и реформите във функционирането на европейските институции, осъществени чрез Лисабонския договор. Предвижда се правото на инициатива на европейските граждани за промяна на европейски политики или пък за въвеждане на нови политики чрез референдум при участието на един милион граждани от различни държави-членки от почти 500-милионното население на Съюза.

¹⁰ Fuchs, D. (2003) *Das Demokratiedefizit der EU und die politische Integration Europas*, in: Brettschneider et al. (eds.), *Europäische integration in der öffentlichen Meinung*, Opladen: Leske+Budrich

¹¹ Katzenstein, P. *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Columbia Univ Pr, 1996, pp. 2 – 22

¹² Терминът „мека сила“ е въведен от американския теоретик и практик на международните отношения Джоузеф Най Младши (Joseph Nye Junior) и изяснен в книгата му „Мека сила: средство за успех в световната политика“ (*Soft Power: The Means To Success In World Politics*). Той определя меката сила като „способност да придобиеш онова, което желаеш по-скоро чрез привлекателност, отколкото чрез принуда или покупка“.

типа региони процесите на конструиране на идентичност са съпътствани от едно особено предизвикателство – преодоляване на предразсъдъците и негативните стереотипи за съседа отвъд границата¹³ в Европа и изграждане на доверие. Френският експерт Мишел Басанд¹⁴ отбелязва особената значимост на регионалната идентичност. Според него колкото по-силно е споделяна регионалната идентичност, толкова по-голямо е свободомислието и отвореността към надрегионалното. **Един регион е толкова по-динамичен и по-успешен във взаимоотношенията си с други региони на Европа и света, колкото по-жизнена е собствената му идентичност.** Ако един регион може да осигури консенсус между отделните съставящи го елементи – политици, интелектуалци, индустриалци, банкери, медии и т.н. – той ще бъде в състояние да събере достатъчно влияние и да присъства ефективно не само на европейската сцена. Регионите имат предимството, че са относително нови образувания и по-малко натоварени с отговорности и бюрокрация от държавните или местните власти. Всъщност този съвременен процес може да бъде определен като ренесанс на регионите и градовете в Европа. Защото повече от пет века Европа е била доминирана от градове-държави и по-малко от два века – от национални държави. В своето Открито писмо до европейците¹⁵ Дени дьо Ружмон, влиятелен швейцарски философ, който лансира идеята за Европа на регионите, предсказва този ренесанс. Според него в Европа на утрешния ден регионите много бързо ще се формират, организират и утвърдят. Те ще бъдат млади и гъвкави, пълни с жизненост и откритост към света, ще проявяват склонност да се групират помежду си на базата на предпочитанията си и възможностите за взаимна допълняемост и според новите реалности, които ги създават. Тъкмо в такава посока – да подкрепи регионалното многообразие, се установи и политиката на ЕС за развитие на европейските региони¹⁶ с наднационално финансово осигуряване чрез съответни бюджетни инструменти. В рамките на тази политика сме свидетели на растяща конкуренция между регионални идентичности. Те се стремят към трансформация от национално пренебрегвани и занемарени територии към ревитализирани европейски центрове, които постигат високи нива на политическа, социално-икономическа и културна сигурност¹⁷.

В контекста на казаното дотук най-интригуващото предизвикателство на проект BRAINS е „тестването“ на проблематиката за идентичността на територията и сред гражданите на българо-румънския трансграничен регион. Този регион е конституиран с оглед на третата цел на регионалната/кохезионната политика на

¹³ Association of European Border Regions (eds.) (2008) *Cooperation between European Border Regions*, Nomos: Baden-Baden

¹⁴ Bassand, M. (1993) *Culture and Regions of Europe*. Council of Europe Press, Strasbourg

¹⁵ De Rougemont, D. (1970) *Lettre ouverte aux Européens*. A. Michel, Paris, 1970

¹⁶ Тази политика, позната като регионална или кохезионна политика на ЕС, е основана на допускането, че е необходимо преразпределяне на ресурси от по-богати към по-бедни региони, за да се преодолеят социално-икономически дисбаланси. Тя възниква още с Договора за създаване на Европейската икономическа общност от 1957 г., където е визирана необходимостта от хармонично развитие на икономическите дейности и подкрепа за изоставачи региони. След присъединяването на Великобритания към Европейските общности през 1975 влиза в сила първият регламент, основаващ бюджетния инструмент Европейски фонд за регионално развитие. С ратификацията на Единния европейски акт (1986) тази политика получава силен импулс и от 1988 г. досега ЕС е инвестирал около 480 милиарда евро в най-слабо развитите региони. Преди източното разширяване основни бенефициенти са Гърция (42.6%), Португалия (35.2%), Ирландия (26.7%), новите източноевропейски провинции (18.9%), Италия (Южна Италия, наричана Mezzogiorno - 17.4%) и Испания (14.7%). След двете вълни на последното разширяване на Европейския съюз през 2004/2007 г. основните бенефициенти са регионите на държавите от Централна и Източна Европа.

¹⁷ Вж. Schaefer, G. (ed.-in-chief) (2008) *Regions of the European Union. A Statistical Portrait – 2009 edition*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European communities

Европейския съюз¹⁸, съотносима с развитието на териториалното сътрудничество. Границите му отстоят от политическата граница между двете държави и съвпадат на север и на юг с границите на 7-те румънски и 9-те български области покрай река Дунав. Както е известно, след присъединяването на България и Румъния към Европейския съюз границата помежду им е вътрешна, а след включването в Шенгенското пространство всички физически и други бариери пред свободното движение на хора и стоки ще бъдат премахнати. С други думи, перспективата е за общо пространство, в което български и румънски граждани ще намират общ език (в пряк и преносен смисъл на това понятие), за да съжителстват, да се трудят, да се образоват, да се лекуват, да прекарват ваканциите си, да създават семейства, да ползват обща инфраструктура, да се сдружават за бизнес или в групи по интереси и т.н. За да се случи тази перспектива обаче, **е необходимо опознаването на съседа и съседните земи и преосмисляне на понятието за „граница“** от времето на раждането на националната държава. Ако през 19 век Европа вярва, че границите са включващи и изключващи, т.е. подчертават само-уподобяването със „своите“ и експлицират само-разграничаването от „другите“, то от втората половина на 20 в. пост-националното формиране Европейски съюз проблематизира тази представа. Граничните земи вече се разглеждат като територия на човешки общности, за които перцепциите за „свои“ и „други“ започват да губят идентификационна релефност. Тук преходът от една система към друга и медиацията между култури стават начин на живот, а животът на границата – детерминанта на специфичната идентичност **cross-borderer**. Тя е продукт на отдалечеността от националните центрове и се основава на естествената близост с „другостта“ като част от жизнейността, от едно рутинно всекидневно формулиране и осъществяване на цели и удовлетворяване на личностни и общностни потребности. В различните европейски трансгранични региони тя е конструирана в различна степен. Например в основания през 1958 г. първи еврорегион – EURegio тази идентичност е дотолкова развита, че се експлицира чрез общо събрание (като трансграничен местен парламент), в което са представени гражданите на всичките 130 германски и холандски общини.

2. Обосновка на необходимостта от изследването

Същественият изследователски въпрос, който трябва да получи отговор в рамките на проект BRAINS, е **съществува ли потенциал за интегрирана идентичност сред различни обществени групи в българо-румънския трансграничен регион**¹⁹, след като територията му на практика вече се възприема и използва като обща за гражданите, които го обитават.

Защо трябва да отговорим на този въпрос?

На първо място, защото развиване на идентичност у гражданите на региона е необходимост. Както вече подчертах в дисертационния си труд, идентичността

¹⁸ Общата актуална цел на регионалната политика на ЕС е икономически просперитет и социално сближаване на цялата територия на ЕС – 27 държави членки с 271 региона. За бюджетен период 2007–2013 са релевантни три конкретни цели: *Конвергенция; Регионална конкурентноспособност и заетост; Европейско териториално сътрудничество (междурегионално, транснационално и трансгранично сътрудничество)*. Последната цел се асоциира с намиране на отговори на следните въпроси: Как да капитализираме силните страни на територията?; Как да се справим с концентрацията?; Как по-добре да свържем териториите?; Как да развиваме сътрудничество?

¹⁹ Използваме понятието **трансграничен регион**, тъй като то вече е утвърдено и в него се влага идеята за преодоляната граница. Понятията **граничен регион** или **пограничен регион** съдържат конотация за значимост на границата и поради тази причина не са релевантни.

проблематика е свързана със сигурността, а **сигурността**²⁰ на конкретна **обществена реалност е благоприятна среда за физическо и духовно оцеляване и развитие на присъщите ѝ обществени видове (индивидът, малката група, по-голямата общност)**²¹. Постигането на тъкмо такава благоприятна среда в българо-румънския трансграничен регион е целта на промяната, която трябва да се извърши по програмата на Европейския съюз за трансгранично сътрудничество.

В горепосочения труд бяха открити и две значими взаимовръзки:

- Когато даден обществен вид идентифицира **правото си на уподобяване с други обществени видове**, правото си на взаимодействие с други обществени видове, правото си на съвместна жизнедейност, то този обществен вид възприема обществената реалност като среда със сигурност;

- Когато даден обществен вид идентифицира **правото си на разграничаване от други обществени видове**, правото си на уникална жизнедейност, правото си да действа сам, то този обществен вид възприема обществената реалност като среда със сигурност.

Тези връзки са напълно релевантни за изследователския проект BRAINS. Ще се спрем накратко на необходимостта от уподобяване и разграничаване като предпоставка за осъществяване на благоприятна промяна в трансграничния регион.

Уподобяването с други обществени видове се извършва в ситуации при отношения на сътрудничество или поражда отношения на сътрудничество²². Когато казваме: „И аз съм като теб“, „И аз мисля като теб“, „И аз бих постъпил като теб“ ние изразяваме **доверие**, ние подсказваме готовност за единство на думи и дела, за съгласувани поведения и общи действия. Тъкмо доверието е взаимовръзката в процесите на сътрудничество. Както вече стана ясно от представената по-горе актуалност на проблема, едно от най-големите предизвикателства на трансграничното сътрудничество е изграждане на доверие. Тук не става дума само за това **българи и румънци да формират групи „ние“**, да идентифицират общи ценности, общи истини, общи интереси, общи цели, да извършват общи дейности. Иде реч за това тези групи да развият **устойчиви партньорства**, за да осигурят така необходимия за трансграничния регион социален капитал, който представлява подобро качество на живот и труд (акумулирани ресурси и ползи) в резултат от участие в общности/социални мрежи, чиято свързаност се основава на доверие²³. Тъкмо в тези устойчиви партньорства се корени потенциалът за устойчивото развитие на този регион. Тези партньорства са най-надеждните участници в програмите за трансгранично сътрудничество на ЕС. Но не само. Те са и в основата на сътрудничество, което е възможно и извън финансовия стимул на ЕС. Защото такива партньорства стават устойчиви, когато са в състояние да осигуряват самостоятелно ресурсите за своето развитие.

От друга страна, освен ново уподобяване, трябва да се осъществи **безконфликтно разграничаване от националните групи**. Необходимо е еднозначно да се разкрие синергичният ефект от съвместно съществуване на националната идентичност и на трансграничната идентичност. Експонирането на трансграничната идентичност като притежаваща собствена добавена стойност означава допълнителна добавена стойност и за националната идентичност. Идентичността в този контекст е пряко свързана с брандирането, със запазената

²⁰ Вж. Корнажева, М. *Езикова политика – фактор за сигурност в европейското трансгранично сътрудничество*. Дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, защитена пред специализиран научен съвет по международни отношения по научна специалност 05.02.24 Организация и управление извън сферата на материалното производство. София, 2010, с. 46

²¹ Мой превод на термина social kinds, с който си служи Alexander Wendt в книгата си *Social Theory of International Politics*.

²² Цит. съч., с.196-197.

²³ Цит. съч., с.86

марка на региона. Развитието на трансгранична идентичност води до кристализация на елементите на бранда на трансграничния регион, до извличане на най-релефните характеристики на трансграничния регион и до популяризирането им. Това популяризиране зависи в най-голяма степен от самите граждани и тяхната самоидентификация с тези най-открояващи се специфики на региона. Брандът като име и визуализирана символика на региона осигурява видимост и продава. С какво нашият трансграничен регион е по-различен? Какви са нашите общи „богатства“, с които можем да привлечем вниманието на потенциални политически, икономически и културни агенти от Европа и останалата част на света? Какво можем да предложим на потенциални инвеститори или клиенти от външния свят при спазване на основния принцип за устойчиво развитие на региона? Разкриването на уникалната привлекателност на трансграничния регион за многообразие от агенти означава по-голяма привлекателност и за двата национални бранда. Така двете национални държави се сдобиват с допълнителен потенциал за привличане на ресурс към части от своята територия, които и без друго са маргинализирани. За двете национални държави е по-изгодно да предоставят възможността на трансграничния регион да се погрижи за развитието си сам, чрез самоосигуряване на ресурси, отколкото те самите да пренасочват от и без друго оскъдните си ресурси. По този начин разграничаването добавя, а не отнема стойност.

Следователно, отговорът на горепосочения изследователски въпрос е необходим, за да се потвърди или оспори **хипотезата, че именно в териториите с преодолена политическа граница възникват първите индикации за специфична идентичност, която в рамките на Европейския съюз може да се определи като един от многото видове европейска идентичност.** Ако хипотезата се потвърди, ще бъде хвърлена светлина върху идентичност, различна от тази на политическите елити, създавали европейския проект за „интеграция отгоре“ от 50-те години на миналия век. Нейната особена ценност се състои в това, че произтича пряко от гражданите, които доброволно се самоидентифицират с европейския проект, защото тъкмо той катализира развитието на трансграничния регион. Впрочем един от индикаторите за появата на такава идентичност е фактът, че **все повече граждани инвестират собствени финансови средства и време за изучаване на съседния език**²⁴. Тъкмо така, в трансграничните взаимодействия и базирани върху многоезичие комуникации (английски, български, румънски и др.) на гражданите, на местните публични администрации, на местните правителствени и неправителствени структури, на местния бизнес, на местните медии се конструира **трансгранична идентичност**²⁵, при която **“НИЕ” се формира от национално различните и се разграничава от национално своите.** Тя е основана на общия интерес да се използват съвместно новоразкриващи се перспективи, произтичащи от разширяването на пространството за жизнестойност с територията на съседа, както и на общия интерес да се преодолее рутината на националните практики, които представляват бариера за осъществяване на трансграничните практики. Навлизането в конструктивни трансгранични отношения поражда неизбежни конфликти с националната среда. Те произтичат най-вече от правни и

²⁴ Ако политическите елити в столиците на ЕС имат на разположение системи за превод и финансови и човешки ресурси за тяхното използване, то гражданите и организациите от трансграничния регион не могат да си позволят този лукс.

²⁵ В реч по повод откриването на Българо-румънския интеруниверситетски Европа център (БРИЕ) през 2002 г. ректорът на Русенския университет заяви: „...за две години от непознати преговарящи екипите на БРИЕ Георгево и БРИЕ Русе се превърнаха в партньори, чието ежедневие се свързва не само с преминаване на националните ни граници, но и с преодоляване на езикови и културни бариери, с изграждане на доверие и лоялност към една нововъзникваща идентичност на региона около Дунав мост.“ Вж: Реч на проф. д-н Борис Томов – Ректор на Русенски университет. В: Българо-румънски интеруниверситетски Европа център. Русе, 2003, с. 41

административни национални специфики, но и от конкретни участници, които възприемат себе си като губещи в контекста на новите процеси и чийто рационален интерес е свързан със запазване на монопола на националната държава, с недопускане на промяната, за която смятат, че заплашва политическата, социалната-икономическата и културната им сигурност. Тези процеси са безспорно много сложни. Ако някъде при някои съвместни българо-румънски работни общности вече е възникнала някаква **трансгранична идентичност**, тя със сигурност е твърде крехка и се нуждае от подкрепа. Впрочем необходимостта от преодоляване на многобройните национални бариери пред европейското сътрудничество в ЕС е факт априори и се асоциира с така наречената **негативна интеграция** – елиминиране на националните ограничения пред свободното движение на стоки, услуги, хора и капитали в ЕС²⁶.

От казаното дотук произтича и формулираната цел на проекта – да се положат научните основи на обща стратегия за развитие на интегрирана идентичност на гражданите и на територията на целия българо-румънски трансграничен регион, който сме назвали RO-BUL-NA (Romanian-Bulgarian Neighbourhood Area).

BRAINS е интердисциплинарен изследователски проект с приложна стойност, който разработва Зелена книга за трансгранична идентичностна политика.

3. Концептуална база и изследователски методи

Категорията „идентичност“ е сред най-сложните и проблематизирани понятия в обществените науки. Това се дължи на нейната флуидност – и индивидите, и групите са склонни да се преобразяват или под въздействието на някаква среда и/или пък въздействат върху някаква среда в името на своята сигурност, на своето оцеляване и развитие. В „Маси и власт“ Елиас Канети посвещава цяла глава на преобразяването и допуска, че „навярно тъкмо дарбата на човека да се преобразява и изключителната гъвкавост на неговата природа е това, което го безпокои и го тласка да прибегне до устойчиви и неизменни ограничения“.²⁷

Но комплексността на понятието произтича и от неговата многопластовост. **Идентичността е множествена**, тя е кластер от колективни идентичности – раса, етническа група, локална общност, национална общност, религиозна общност, семейство, пол, възраст, политическа партия, професионална гилдия, социална прослойка и т.н. Осмислянето на експлицитни и имплицитни различия²⁸ прави възможна принадлежността към групата „ние“ спрямо групите „вие“ и „те“. Тъкмо осъзнатата принадлежност към колективи някои автори определят като идентичност²⁹. Установено е, че именно в общности се усилва съотнасянето към определени публични интереси³⁰. Пак в груповата среда се изявяват и усвояват ролеви поведения. Като осъществяват многообразие от функции, като „играят“ редица роли, индивидите се движат от една общност в друга и осъществяват комуникации и други взаимодействия, адаптирайки се и интериоризирайки писаните или неписаните норми на тези колективи. Същевременно обаче и във всеки случай индивидите преследват цели, съотносими с отговорите на следните въпроси: Кой съм аз и кой искам да бъда (като кои и за разлика от кои)?; Какво имам и какво искам

²⁶ Вж.: Marks, G. *Governance in the European Union*, SAGE, 1996, p. 15

²⁷ Канети, Е. (2009) *Маси и власт*. Превод от немски език Елисавета Кузманова. Лере Артис, с. 398

²⁸ Jenkins, R. (1996): *Social Identity*, London:Routledge; Delanty, G. (2000) *Inventing Europe. Idea, Identity, Reality*, London: Macmillan

²⁹ Brubaker, R., Cooper, F. (2000) *Beyond Identity*, In: *Theory and Society* 29 (1): 1-47

³⁰ Karolewski, I.P. *Citizenship and collective Identity in Europe*. In: Karolewski, I.P. and Kaina V. *European Identity Theoretical Perspectives and Empirical Insights*. LIT VERLAG Berlin 2006, p. 25

да имам (като кои и за разлика от кои)? Какво правя и какво искам да правя (като кои и за разлика от кои)?³¹

Определен идентичностен пласт става релевантен в определен контекст. Напр. националната идентичност е уместна в интерактивни ситуации с международни участници. Там англичанинът се разграничава от французката, българката – от индица и т.н. Религиозната идентичност пък става експлицитна при конфликти на професионална основа. Половата идентичност може да бъде определяща в защита на права в дискриминационни контексти. Примерите са неизброими поради неизброимостта на идентичностите.

Кои общности са значими и съответно какви идентичности следва да бъдат предмет на изследване в контекста на проекта за българо-румънския трансграничен регион, който подлежи на развитие чрез финансираната от Европейския съюз, България и Румъния програма за трансгранично сътрудничество?

На първо място, това са **политическите общности**. От тях се очаква да генерират **визията за благоприятна промяна в профила на трансграничния регион**. Изключително важно е да установим как тези общности си представят, че трябва да изглежда този регион в дългосрочна перспектива. Какви решения трябва да се вземат сега, за да се превърне визията в реалност? От кого трябва да се вземат решенията – само от властите, съставляващи местното, областното и националното равнище, или трябва да се осигури широко гражданско участие? В такъв контекст се очертава и значимостта на политическата идентичност. Очевидно една от основните задачи на изследването следва да бъде установяването на потенциала за **интегрирана политическа идентичност**. Какви са политическите решения, от които се нуждае трансграничният регион? Възможно ли е широко трансгранично гражданско участие при вземане на решенията в духа на многостепенното управление в Европейския съюз? Какви са шансовете на представителната и пряката трансгранична демокрация? Това са част от въпросите, на които изследването се стреми да даде отговор.

На второ място, това са **социално-икономическите общности**. От тях се очаква да осигурят **инструментариума за осъществяване на политическата визия за благоприятна промяна** в профила на трансграничния регион, а именно – социалната солидарност и икономическите ресурси. В този смисъл втората основна задача на изследването се отнася до установяване на потенциала за **интегрирана социално-икономическа идентичност**. Възможно ли е възникването на трансгранични групи по интереси? Мислим ли е доброволен принос на българи и румънци в общи дейности, които разрешават трансгранични проблеми? Съществува ли потенциал за създаване на общи компании? Може ли да бъдат създадени съвместни бизнес кластър и в кои сектори? Последният въпрос е особено актуален за географското разположение на българо-румънският трансграничен регион. Интегрирането на ресурси и компетенции може да доведе до възникване на критична маса, която би предпоставила ключова роля за трансграничния регион в даден бранш и би му осигурила устойчиво конкурентно предимство.

На следващо място, това са **културните общности**. По подобие на корпоративната култура³² **трансграничната регионална култура е предпоставка за и последица от осъществяваната промяна**. Тя е интегрираното самопознание

³¹ Kaina, V. and Karolewski I.P. *European Identity – Why Another Book on this Topic? In: Karolewski. I.P. and Kaina V. (2006) European Identity Theoretical Perspectives and Empirical Insights. LIT VERLAG Berlin, p. 12*

³² Вж. Definition of Corporate Culture By Debra Thorsen , <http://ezinearticles.com/?Definition-of-Corporate-Culture&id=99997>. Авторката – експерт по корпоративна култура с близо 20-годишен опит, твърди, че корпоративната култура представлява енергийно поле, което зарежда хората и което определя техния начин на мислене. Това е енергията, която привлича хората към обща идентичност. Тя е възниквала винаги, когато хората са се събирали заедно за постигане на обща цел.

за региона, без което отгласването към ново развитие е невъзможно. Тя е контейнер на ценности, микс от вярвания, табута, символи, ритуали и митове, еманация на нашето най-значимо. Ако се изразим с думите на поета, тя е онова, което „любя, тача и милея“ и което искам да пренеса напред във времето. Тъкмо затова установяването на потенциала за **интегрирана културна идентичност** е следващата задача на изследването. Необходимо е да установим какво знаем за културата на нашите съседи. Има ли предразсъдъци и стереотипи спрямо съседа, от които трябва да започнем да се освобождаваме? Знаем ли какво почитат съседите ни? Кои са културните постижения, с които се гордеят? Лесно ли намираме „общ език“ с тях? Изучавали ли сме съседния език? Знаем ли за съществуването на общи думи в двата езика? Възможно ли е да създадем общи практики на трансгранична регионална култура?

За постигане на целта на изследването концептуално важно е да стъпим върху **теоретичната основа на социалния конструкционизъм** и да се разграничим от гледната точка на есенциалистите, които твърдят, че идентичността е веднъж завинаги дадена и не подлежи на промяна. Школата на социалните конструкционисти е основана от Петер Бергер и Томас Лукман в края на 60-те години на миналия век. В книгата си, озаглавена *Социалното конструиране на реалността: трактат по социология на знанието*³³, авторите аргументират тезата, че цялото знание е социално конструирано, включително и нашето знание за това какво е „реалност“ и че това конструиране се извършва чрез езика. Езикът не отразява реалността. Езикът създава реалността. Фактически двамата немски учени се занимават с философския въпрос относно природата на реалността и отхвърлят тезата на позитивистите, а именно, че истината за света е извън човешките индивиди и може да се установи по емпиричен път. Те приемат, че истините за света се правят и зависят от човешките индивиди, от техните вярвания, мисли и възприятия, че истините се конструират в резултат от социален диалог, т.е. във взаимоотношения между индивиди и групи, чрез езика. Така наречената „обективна реалност“ е социално конструирана, тя е повлияна от нагласите на конструиращите и е възникнала под въздействието на исторически, културни, политически и икономически условия. Тъкмо по тази причина знанието варира в зависимост от историческите периоди и от културната среда (ценности и свързаните с тях норми, вярвания, нагласи, традиции, практики на човешките индивиди и групи), в която възниква. Така че, за разлика от позитивизма, който приема света за даден, **конструкционизмът вижда света като проект в процес на конструкция**, като подлежащ на конструкция, като ставащ някакъв, а не като такъв, какъвто е веднъж завинаги даден. Като се занимават с динамичния свят, с условността на обществените отношения, с интерсубективно и колективно значими структури и процеси, конструкционистите приемат, че науката има етичен стандарт, а именно – да променя света, да го конструира по друг начин, да го подлага на преговаряне, така че да го направи по-приемлив.

Прилагането на такава теоретична база означава да възприемем схващането, че **идентичността се асоциира с процес на конструиране**. Тук е уместно да се позовем на А. Копър³⁴ и на гледна точка, която вижда идентичността като оформяне и трансформиране чрез борба за справяне с новите проблеми, с които групата се сблъсква. Идентичността не възниква като съотнасяне с абстрактни идеи, а като развиване на способност за разрешаване на проблеми. **Идентичността е процес на**

³³ Вж.: Berger, P. and T. Luckman, *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Anchor, First edition, 1967

³⁴ Kopper, A. *Anchoring the Western Shore: the European identity of Hungarians at the wake of the EU accession*. In: Karolewski, I.P. and Kaina V. *European Identity Theoretical Perspectives and Empirical Insights*. LIT VERLAG Berlin 2006, p. 248

непрекъснато социално конструиране чрез преговаряне на „мои“ и/или „наши“ ценности, истини, интереси спрямо ценности, истини, интереси на „другия/другата“ и/или „другите“.³⁵

Този процес на конструиране може да бъде описан като обхващащ отделни етапи, а именно:

▪ **Самоидентификация или идентификация.** Това е етап, на който се извършва автоконструиране на идентичност от страна на обществените видове, например: кюрди, анти-глобалисти, технократи, леви/центристи/десни, еврооптимисти/евроскептици и т.н. На същия първи етап може да се извърши конструиране на идентичност от страна на властов център (етикиране), например: професор; терорист; криминално проявен; хронично болен; адвокат; лицензиран превозвач и т.н.

▪ **Признаване или непризнаване на идентичността.** Признанието на идентичност, към която обществените видове се стремят, е генератор на сигурност, т.е то им осигурява благоприятната среда за физическо и духовно оцеляване и развитие. Непризнанието на самоидентификацията или идентификацията подклажда съпротивата на обществените видове³⁶. Когато не ни възприемат като такива, за каквито се мислим, когато ни отхвърлят или дори ни подлагат на репресии, ние се съпротивляваме. Когато не се възприемаме като такива, каквито сме етикрани, нашата реакция е същата – започваме да протестираме и да се противопоставяме³⁷.

▪ **Ново самоидентифициране или идентифициране.** Този етап от процеса е породен от проблемите, свързани с (не)признанието, защото според Крейг Калхун „...социално поддържани дискурси за това какъв е възможно, подходящо или ценно да бъдеш, неизбежно влияят върху начина, по който гледаме на себе си или конституираме себе си“³⁸.

Тази сложност и конфликтност на процеса поражда “политика на идентичността”, за която горецитираният автор³⁹ развива четири аргумента. На първо място става дума за политика, защото се осъществяват общи усилия, които могат да прераснат в колективни борби, а не просто “опипване на почвата”. Второ, защото се настоява за признание, легитимност и власт. Трето, защото се изисква и очаква отговор от други хора, групи и организации, включително държави и международни организации. Четвърто, защото самите проблеми не са просто въпрос на групови интереси, а и въпрос на конституиране на идентичности – нито идентичностите, нито интересите се предшестваат едни други, борбата за това, което смятаме, че е в наш интерес, формира нашите идентичности толкова, колкото и идентичностите определят какво ще схванем като наш интерес. Съвременността все

³⁵ Вж. Корнажева, М. *Езиковата политика – фактор за сигурност в европейското трансгранично сътрудничество*. Дисертация за присъждане на образователна и научна степен “доктор”, защитена пред специализиран научен съвет по международни отношения по научна специалност 05.02.24 Организация и управление извън сферата на материалното производство. София, 2010, сс. 89 - 110

³⁶ Вж. Калхун, К. *Критическа социална теория. Серия Етоси*, Превод Константин Янакиев, Beschaff aus Mitteln der Robert Bosch Stiftung GmbH, KX, 2003. Авторът подчертава, че с огромните национални държави, интернационалните диаспори, обширните сфери на личен избор, нестабилните и хетерогенни мрежи от социални отношения, масовите средства за пролиферация на културната трансмисия и чисто и просто многообразието на дискурсите, опитващи се да назоват или конституират личностите, социалната база на признанието е изправена пред особени трудности.

³⁷ Вж. Корнажева, М. *Опит за анализ на казуса с 12-те карикатури на Мохамед, публикувани в датския вестник “Юландс постен” през 2005 г.* В: Научни трудове на Русенски университет, том 49, серия 5.2. Европеистика, Русе, 2010, сс. 30-36. Анализът разкрива масовата съпротива на мюсюлмани срещу етикирането им като терористи.

³⁸ Цит. съч., с. 209

³⁹ Пак там., с. 210

повече произвежда политика на идентичността и това е нейна вездесеща характеристика, обобщава авторът.

Като се придържаме към такова разбиране, ние твърдим, че **приложимостта на изследването** по проект BRAINS се състои в обосноваване на необходимостта от политика за интегрирана идентичност на гражданите и на територията на българо-румънския трансграничен регион. Фактически, ние се стремим към задвижване на процес на социално конструиране, като разкриваме пред граждани на трансграничния регион аргументи за **самоидентификацията им като RO-BUL-NA cross-borderers** и започваме договаряне на „нашите“ ценности, истини, интереси спрямо ценности, истини, интереси на „другите“.

За изследването е изключително важно да отчетем вече установения факт, че **самоидентификация възниква, когато членовете на група се асоциират с нещо ценно**⁴⁰. Това ценно придава особена стойност и престиж на идентичността. Още от древността един от най-съществените проблеми на човека е дали принадлежи към значима човешка общност. В този контекст нека си спомним един древногръцки диалог, цитиран от Берни Кьониг⁴¹: *When asked his identity, the Greek man said: "I am Timon of Athens."* В този пример Атина не е просто географско понятие, а общност от хора, установила престижен социален ред. За Тимон, както и за неговия събеседник, принадлежността към атинското общество е източник на достойнство и гордост. Самоидентификацията с някаква общност е толкова по-силна колкото по-призната е общността, колкото по-ярък е профилът ѝ във външната за нея среда – по отношение на други общности. *Горд съм, че съм американец* е характерно за средния американец мислене. На другия полюс е срамът⁴². Бенедикт Андерсън, авторът на най-цитираната в последно време дефиниция за нацията като „въобразена общност“, в едно свое интервю дава пример за преживян срам от идентичност. Към трима от своите студенти, които по чертите на лицето и цвета на кожата определил като китайци, той се обърнал с въпроса какви са. Първият, с акцент на американски английски от западния бряг, отговорил, че е китаец, но уточнил, че е роден в Америка и никога не е ходил в Китай⁴³. Другият тихо казал: „Опитвам се да бъда тайванец.“ И споделил, че по време на режима на Чан Кай Ши семейството му напуснало Китай и се преселило в Тайван. После твърдо заявил: „Не съм китаец“. Третият сърдито казал: „Аз съм сингапурец.“⁴⁴ По дяволите, писна ми американците да мислят, че съм китаец. Не, не съм.“ Фактически се оказало, че единственият китаец е американец⁴⁵.

И така, в рамките на проект BRAINS е необходимо да изследваме силните, уникалните, най-ярките характеристики на българо-румънския трансграничен регион. По този начин ще предоставим на гражданите на този регион аргументи за гордост, факти за престижност на трансграничната идентичност, които могат да катализират процеса на самоидентификация.

Методите на изследването обхващат подходящия за постигането на изследователската цел инструментариум. Основните предмети на изследване са два:

- обществено мнение относно потенциала за развитие на интегрирана идентичност, извлечено чрез социологическо проучване сред 4 000

⁴⁰ Diez, T. (2001) *Europe as a discursive Battleground: Discourse Analysis and European Integration Studies*, in: *Cooperation and Conflict* 31 (1):5-38

⁴¹ Koenig, B. (2004) *Natural Law, Science, and the Social construction of Reality*. University Press of America, p. 10

⁴² Вж. Anderson, B.: "I like nationalism's utopian elements". In: <http://www.culcom.uio.no/english/news/2005/anderson.html>

⁴³ Добре известно е, че китайската идентичност е проблемна в САЩ и ЕС заради асоциирането на страната с нарушаване на правата на човека.

⁴⁴ Сингапур, населен най-вече с китайци, днес се счита за една от най-успешните икономики.

⁴⁵ Вж. B. Anderson: *Western Nationalism an Eastern Nationalism*. In: <http://newwftreview.org/A2320>

респонденти от българо-румънския трансграничен регион – 2 200 румънци и 1 800 българи, разпределени в три целеви групи – публична администрация, представители на малки и средни предприятия, граждани;

- обществено мнение относно идентичността на територията на трансграничния регион, извлечено чрез структурирани интервюта с 48 лидери на обществено мнение, включени във фокус групи от горепосочените три целеви групи. И политическата, и социо-икономическата, и гражданската фокус групи се състоят от по 16 участници, като обхващат по един представител от всяка от деветте български и седемте румънски области на трансграничния регион.

Що се отнася до втория предмет на изследване, бихме желали да подчертаем необходимото разграничение между **идентичност** на трансграничния регион и **имидж** на трансграничния регион. **Идентичността се отнася до автопортретирането**, автопрезентирането на региона, извършено от определен властов център (в случая това е изследователският екип по проекта) и адресирано както към вътрешни публики, т.е. принадлежащи на територията на региона, така и към външни публики, принадлежащи към територията на региона. Това автопортретиране предполага експониране на най-силните страни на тази територия. Тъкмо тези страни съдържат потенциала за задвижване на воля за сътрудничество и интерес към взаимодействия. Имиджът от друга страна, представлява портретиране на региона, направено от значимите „други“, които не принадлежат към горепосочения властов център. **Имиджът е възприемането на автопортретирането**. Да се изследва имиджът означава да се установи дали това, което твърдим за нашия регион е получило признание. Очевидно е, че имиджът на региона не е предмет на нашето изследване. Той може да бъде проучван на следващ етап, едва след като идентичността е комуникирана достатъчно широко и посланието за нея е достигнало до възможно най-широк кръг от заинтересувани страни.

Освен събирането на първични данни, проучването се опира на вторични данни, които се изследват в първия етап на проекта. Особено важно е и прилагането на сравнителен метод. Паралелно с работата на българо-румънския изследователски екип германски партньори на БРИЕ ще проучват ситуацията в германо-полския и в германо-чешкия трансграничен регион. Тези региони са конституирани през 90-те години на миналия век. Тъкмо по-дългото им съществуване представлява интерес за изследването. Установяването на зависимост между продължителността на сътрудничеството и степента на самоидентификация с трансграничния регион би експонирало значим индикатор за устойчиво развитие в Европейския съюз.

Изследователската дейност по проекта води до създаване и внедряване на оригинална методология. Събраните от 4 000 респонденти данни се подлагат на статистическа обработка и се анализират, за да се направят заключения относно потенциала за конституиране на трансгранична политическа, социо-икономическа и културна идентичност. Извлечените чрез структурирани интервюта с трите фокус групи данни подпомагат синтеза относно най-силните страни на региона. Въз основа на резултатите от изследването се разработва Зелена книга за трансгранична идентичностна политика, която включва два основни компонента: *Интегриран модел за развитие на идентичност на българо-румънския трансграничен регион* и *Препоръки за стратегия относно утвърждаване на бранд на българо-румънския трансграничен регион*.

За постигането на изследователските резултати по проекта се извършват и две значими паралелни дейности. По първата се изготвя информационен пакет с промоционални материали, най-значим от които е триезична /български, румънски, английски/ книга с работно заглавие *Welcome to RO-BUL-NA /Добре дошли в БРОД/*.

В нея са представени най-атрактивните характеристики на региона при отчитане на мнението на фокус групите. Този пакет се предоставя на всеки от участващите 4 000 респонденти, както и на 400 потенциални инвеститори, заинтересувани политици от 4-равнища на многостепенното управление в Европейския съюз и на журналисти. По този начин се разпространява общо познание за региона. По втората дейност се конституира **epistemic community**⁴⁶ - устойчива мрежа за научни изследвания и комуникация на българо-румънския трансграничен регион. Нейните основатели са участниците в проекта, 48-те участници във фокус групите, както и 16 представители на 16-те области, които преминават обучение за сътрудници по трансгранични отношения. Това следдипломно обучение се организира в рамките на БРИЕ и приключва с диплома за квалификацията **cooperation facilitator**.⁴⁷ Тази мрежа се създава, за да осигури устойчивост на проекта и за да продължи усилията, свързани с провеждане на политика за интегрирана идентичност на трансграничния регион и след неговото приключване през 2013 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение бихме желали да очертаем иновативността на изследователски проект BRAINS:

1. Изследване на българо-румънския трансграничен регион от такава перспектива и с такава приложна стойност не е предприемано до сега.

2. За целите на проекта се използва авторско дефиниране на идентичността като процес на непрекъснато социално конструиране чрез предоговаряне на „мои“ и/или „наши“ ценности, истини, интереси спрямо ценности, истини, интереси на „другия/другата“ и/или „другите“.

3. За първи път общественото мнение за интегрирана трансгранична идентичност се изследва с оглед на три идентичностни аспекта – политическа, социално-икономическа и културна.

4. За първи път изследването на общественото мнение за уникалните характеристики на територията на трансграничния регион се позиционира в основата на процеса за конструиране на идентичност на трансграничния регион.

5. Поставя се начало на брандиране на българо-румънския трансграничен регион, осъществявано не от политически и други елити, а „отдолу нагоре“ чрез инициатива и участие на представители на гражданското общество.

⁴⁶ Епистемичната общност е мрежа от професионалисти с призната компетентност в определена сфера на знанието. Членовете ѝ споделят общи ценности, на които се основава дейността им. Те имат сходни убеждения, до които са достигнали въз основа на изследване и анализ на обществената практика на базата на установени причинно-следствени връзки между дадена политика и последиците от нейното провеждане. Имат консенсус относно валидността на знанията, прилагат международно признати критерии за валидиране на знанието в своята област на експертност. Членовете на общността произлизат от различни среди – от държавни структури, от частния сектор, от неправителствения сектор и гражданското общество. Епистемичната общност възниква независимо и извън правителствени и други центрове на властта и приема влиянието на мнения, които произлизат от други среди. Тя не е непременно голяма като състав, защото нейното влияние се основава не на количествен критерий, а на нейния експертен потенциал. Този потенциал се изразява чрез „свой език“, който обособява собствена „територия“ на знание. Тъкмо от този монопол над определено знание се нуждаят политиките при планиране и осъществяване на съответна политика. Това знание „осветлява“ политиката, то замества изследването, без чийто резултати не би могла да бъде планира която и да е политика. То задава стандартите и подпомага развитието на регулации. Епистемичната общност изпълнява ролята на гид за вземане на решения относно подходящи норми и институционализация на съответната политика. Съществена функция на епистемичната общност е да бъде **източник на политическа иновация**, макар че участва и в другите три етапа от еволюцията на дадена политика – **разпространение, селекция и устойчивост**. Епистемичната общност влияе чрез комуникационно действие и разпространение на идеи в различни мащаби, включително и в глобален.

⁴⁷ Професията **cooperation facilitator** е сравнително нова и е извикана на живот от многообразните форми на сътрудничество, които се развиват в Европейския съюз от неговото възникване след втората половина на миналия век.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

[1] Калхун, К. (2003) *Критическа социална теория. Серия Етоси*, Превод Константин Янакиев, Beschäft aus Mitteln der Robert Bosch Stiftung GmbH, KX,

[2] Канети, Е. (2009) *Маси и власт*. Превод от немски език Елисавета Кузманова. Леге Артис

[3] Корнажева, М. (2009) *Език и идентичност. Опит за диахронен анализ в европейски контекст*. В: Научни трудове на Русенски университет, том 48, серия 5.2. Европеистика, Русе

[4] Корнажева, М. (2010) *Езиковата политика – фактор за сигурност в европейското трансгранично сътрудничество*. Дисертация за присъждане на образователна и научна степен “доктор”, защитена пред специализиран научен съвет по международни отношения по научна специалност 05.02.24 Организация и управление извън сферата на материалното производство. София

[5] Корнажева, М. (2010) *Опит за анализ на казуса с 12-те карикатури на Мохамед, публикувани в датския вестник “Юландс постен” през 2005 г.* В: Научни трудове на Русенски университет, том 49, серия 5.2. Европеистика, Русе

[6] Association of European Border Regions (eds.) (2008) *Cooperation between European Border Regions*, Nomos: Baden-Baden

[7] Bassand, M. (1993) *Culture and Regions of Europe*. Council of Europe Press. Strasbourg

[8] Berger, P. and T. Luckman, *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Anchor, First edition, 1967

[9] Brubaker, R., Cooper, F. (2000) *Beyond Identity*, In: *Theory and Society* 29 (1): 1-47

[10] De Rougemont, D. (1970) *Lettre ouverte aux Européens*. A. Michel. Paris, 1970

[11] Diez, T. (2001) *Europe as a discursive Battleground: Discourse Analysis and European Integration Studies*, in: *Cooperation and Conflict* 31 (1):5-38

[12] European commission 2009 (2010). *New Societal Challenges for the European Union New Challenges for Social Sciences and the Humanities Thinking across Boundaries Modernising European Research*, Luxembourg: Publications Office of the European Union

[13] Featherston, K. (1994) *Jean Monnet and the ‘Democratic Deficit’ in the European Union*. In: *Journal of Common Market Studies*, vol. 32, No. 2, June 1994

[14] Fuchs, D. (2003) *Das Demokratiedefizit der EU und die politische Integration Europas*, in: Bretttschneider et al. (eds.), *Europäische integration in der oeffentlichen Meinung*, Opladen: Leske+Budrich

[15] Jenkins, R. (1996): *Social Identity*, London:Routledge; Delanty, G. (2000) *Inventing Europe. Idea, Identity, Reality*, London: Macmillan

[16] Kaina, V. and Karolewski I.P. (2006) *European Identity – Why Another Book on this Topic?* In: Karolewski. I.P. and Kaina V. *European Identity Theoretical Perspectives and Empirical Insights*. LIT VERLAG Berlin

[17] Karolewski. I.P. (2006) *Citizenship and collective Identity in Europe*. In: Karolewski. I.P. and Kaina V. *European Identity Theoretical Perspectives and Empirical Insights*. LIT VERLAG Berlin

[18] Katzenstein, P. (1996) *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Columbia Univ Pr

[19] Koenig, B.(2004) *Natural Law, Science, and the Social construction of Reality*. University Press of America

[20] Kopper, A. (2006) *Anchoring the Western Shore: the European identity of Hungarians at the wake of the EU accession*. In: Karolewski. I.P. and Kaina V. *European Identity Theoretical Perspectives and Empirical Insights*. LIT VERLAG Berlin

[21] Marks, G. (1996) *Governance in the European Union*, SAGE

[22] Price, M. E. (1994) *The Market for Loyalties: Electronic Media and Global Competition for Allegiances*. In: *Yale Law Journal* 104 (3): 667-705

[23] Schaefer, G. (ed.-in-chief) (2008) *Regions of the European Union. A Statistical Portrait – 2009 edition*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European communities

[24] Thorsen, D. Definition of Corporate Culture In: <http://ezinearticles.com/?Definition-of-Corporate-Culture&id=99997>

За контакти:

Гл.ас. д-р Мими Корнажева, Катедра “Европеистика”, Русенски университет
тел.: 082/82 56 67, e-mail: brie@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.